

Sosiaalityön pääaineopiskelijoiden ammattiuraan liittyvät preferenssit ja niitä selittävät tekijät

PIIA AF URSIN & JOHANNA KALLIO & HELENA BLOMBERG & CHRISTIAN KROLL

Pula sosiaalityöntekijöistä on kasvattanut painetta lisätä sosiaalityön koulutuspaikkoja yliopistoissa. Artikkelissa tarkastelemme sosiaalityön opiskelijoiden urapreferenssejä ja niihin liittyviä tekijöitä. Kyselytutkimuksemme mukaan aloituspaikkojen lisäys ei ratkaise sosiaalityöntekijäpulaa, koska valtaosalle opiskelijoista asiakastyö ei ole ensisijainen uravaihtoehto.

.....
English summary at the end of the article

Johdanto

Suomessa on pula laillistetuista sosiaalityöntekijöistä, ja jo nykyisellä sosiaalipalvelujen kysynnän tasolla sosiaalityöntekijävaje kasvaa myös lähitulevaisuudessa (Ammattibarometri 2022; Keva 2021). Näkymää syvenevästä työvoimapulasta vahvistavat sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentian selvitykset vastavalmistuneiden sosiaalityöntekijöiden urapoluista. Vastavalmistuneiden riski uupua on suuri johtuen esimerkiksi työtehtävien määrästä ja työhön liittyvästä henkisestä kuormituksesta. Noin kolmannes vastavalmistuneista sosiaalityön maistereista pohjaa alanvaihtoa. (Landgrén 2019; 2021.)

Pula laillistetuista sosiaalityöntekijöistä on lisännyt painetta nostaa sosiaalityön koulutuspaikkoja yliopistoissa. Aloituspaikkojen lisäys ei ratkaise ongelmaa, mikäli opiskelijat eivät ole valmistuttuaan kiinnostuneita toimimaan sosiaalityön asiakastyössä. Sosiaalityötä opiskelevien urapreferenssien tutkiminen onkin välttämätöntä kasvavan työntekijävajeen näkökulmasta. Terveydenhoitoalaa koskevan tutkimuksen mukaan opiskelijoiden ammat-

tiuraan liittyvät preferenssit eivät vastaa aina käytännön kentän tarpeita (Soethout ym. 2008), ja kansainvälinen tutkimus on osoittanut samankaltaista epäsuhtaa sosiaalityössä (Weiss & Kaufman 2006; Weiss ym. 2004). Vastaavaa tutkimustietoa ei ole saatavilla Suomesta, ja monet ulkomaiset tutkimukset ovat jo melko vanhoja. Ymmärtääksemme sosiaalityöntekijäpulaa ilmiönä nykyistä paremmin, tarvitsemme tietoa opiskelijoiden urapreferensseistä ja niitä määrittävistä tekijöistä. Tutkimalla opiskelijoiden urapreferenssejä voidaan ennakoita sosiaalityöntekijän ammattiin valmistuvien opiskelijoiden sijoittumista sosiaalityön kentälle.

Sosiaalityöntekijäpulaan esitetyt koulutuspoliittiset ratkaisuehdotukset, kuten opiskelijakiintiön nostaminen, sosionomien (jatko)kouluttaminen ja opintojen nopeuttaminen sekä työurien pidentäminen kohdistamalla opiskelijavalintaa nuorempiin hakijoihin, edustavat työllisyyden lisäämiseksi kehitettyjä järjestelmätason ratkaisuja. Näissä ratkaisuissa ei yksilön – eli tulevan sosiaalityöntekijän – ääni juurikaan kuulu. Tiedetään, että valtaosalla sosiaalityön opiskelijoista on selkeät perusteet hakeutua alalle ja että alan valitsemisen motiivit ovat merkityksellisiä paitsi koulutuksen ja sosiaalialan kentän muotoutumisen myös työssä jaksamisen ja ammatissa pysymisen näkökulmista (Bradley ym. 2012; Freund ym. 2013; Grönlund

Tutkimusta rahoittivat Stiftelsen Eschnerska Frilasarettet, Johanna och G.A. Petrelius stiftelse ja Kommunalarädet C.G. Sundells stiftelse, sekä valtakunnallinen sosiaalityön yliopistoverkosto Sosnet

2017; Hackett ym. 2003; Kallio ym. 2021; Wallin 2010). Vaarana on, että ammatinvalinnan järjestelmätason säätely alkaa muovata vahvasti koulutuspolkuja, mikä kaventaa yksilöiden koulutuksellisia mahdollisuuksia ja pahimmassa tapauksessa jättää hyvin motivoituneita ja alaan sitoutuneita hakijoita sosiaalityön koulutuksen ulkopuolelle. Riippumatta koulutuspoliittisista linjauksista ja työelämän rakenteista (esim. Sosiaali- ja terveystieteiden korkeakoulutuksen kehittäminen -hanke 2023) sosiaalityöntekijöiden koulutus- ja urapolut rakentuvat ensisijaisesti yksilöiden omien valintojen ja preferenssien varaan (Hanhimäki ym. 2021).

Tarkastelemme tässä artikkelissa sosiaalityön pääaineopiskelijoiden ammattiuraan liittyviä preferenssejä. Olemme kiinnostuneita siitä, millaisissa tehtävissä, millä sektorilla ja minkälaisen asiakasryhmien kanssa opiskelijat haluavat valmistuttuaan työskennellä ja mitkä tekijät selittävät opiskelijoiden urapreferenssejä. Aineistona käytämme loppuvuonna 2019 kerättyä sosiaalityön pääaineopiskelijoiden valtakunnallista kyselyä.

Uraidentiteetti ja -preferenssit ammatillisen toimijuuden kompassina

Globalisaatio, yhteiskunnalliset muutokset ja alati lisääntyvät työelämän vaatimukset haastavat perinteiset tavat tarkastella yksilöiden urakehitystä selvärajaisena ja objektiivisesti mitattavana lineaarisen prosessin tuloksena (Rodrigues ym. 2013). Uudemmissa urateorioissa uraa kuvataan usein pirstaleisuuden, katkonaisuuden, rajattomuuden sekä muutoksen ja jatkuvan kehittymisen kautta. Lisäksi korostetaan vahvaa itsetuntemusta, yksilöllisiä elämäntarinoita, yksilön ja ympäristön vuorovaikutusta sekä näiden vaikutusta yksilön toimijuuteen ja valintoihin yksilöllisten urapolkujen rakentumisessa. (Hanhimäki ym. 2021; Rodrigues ym. 2013; de Vos ym. 2020.)

Työmarkkinoiden epävarmuus ja toisaalta mahdollisuuksien moninaistuminen edellyttävät yksilöiltä vahvaa toimijuutta, ja ne nostavat uraa koskevan identiteetin ammatillisen kehittymisen tarkastelun keskiöön. Uraidentiteetti kuvaa sitä, mitä yksilö on tai haluaa olla työssään, ja se koostuu yksilön uraa koskevista tavoitteista, odotuksista ja preferensseistä. Se toimii yksilön kompassina, kun tämä suunnistaa eli toteuttaa toimijuuttaan päätöksineen ja valintoineen koulutuksessa ja työelämässä. (Hanhimäki ym. 2021, 320.)

Preferenssi viittaa etusijaisuuteen. Puhuttaessa työhön liittyvistä preferensseistä, sen lähikäsitteenä näkee käytettävän orientaation, aikomuksen ja odotuksen käsitteitä (Gallie 2007; Rodrigues ym. 2013; Turunen 2012). Juuri preferenssin käsitteeseen liittyy jonkin asian parempana pitäminen ja potentiaalinen valinta, johon eri vaihtoehdoista päädytään. Käytämme artikkelissa käsitettä preferenssi kuvaamaan sosiaalityön pääaineopiskelijoiden opintojen aikaisia ammattiuraan liittyviä mieltymyksiä ja aikomuksia.

Urapreferenssit määrittävät vaihtoehtojen järjestäytymisen. Sosiaalityöntekijäpulan kannalta keskeinen kysymys on, kuka valitsee asiakastyön muiden uramahdollisuuksien sijasta. Asiakastyön lisäksi sosiaalityön koulutuksen saaneet voivat työskennellä asiantuntijoina tutkimus-, hallinto-, opetus- ja kehittämis-, johto- ja esihenkilötehtävissä sekä sosiaalisten vaikutusten seuranta- ja arviointityössä (Lähteinen ym. 2019). Uraa koskevat valinnat eivät rakennu tyhjiössä, ja siten urapreferenssien muovautumiseen vaikuttavat sekä ympäristötekijät että yksilön ominaisuudet ja toiveet (esim. Hanhimäki ym. 2021; Kallio ym. 2021; de Vos ym. 2020). Vaikka opiskelijalla on näennäisesti vapaus tehdä uraansa koskevia valintoja, rajoittavat tätä valinnanvapautta muut ihmiset, kulttuuriset sitoumukset ja omat aikaisemmat valinnat (Hanhimäki ym. 2021). Myös alati muuttuvan työelämän voidaan olettaa muovaavan urapreferenssejä, sillä opiskelijat suhteuttavat urapreferenssinsä työelämäkentän tarjoamiin mahdollisuuksiin ja rajoitteisiin.

Opiskelijan uraidentiteetti rakentuu ja urapreferenssit muovautuvat opintojen aikana. Vaikka osalla opiskelijoista preferenssit muuttuvat työelämäkokemuksen myötä (Nagy ym. 2018), voivat urapreferenssit olla verrattain pysyviä (Rodrigues ym. 2013; Weiss ym. 2004). Eheä ammatti-identiteetti ja realistiset preferenssit ovat merkityksellisiä työmotivaation, työsuorituksen ja työhön sitoutumisen näkökulmasta (Freund ym. 2013). Eheä ammatillinen identiteetti vähentää rooliritiriitoja, työuupumusta ja työstä pois hakeutumista ja vahvistaa proaktiivista käyttäytymistä, henkilökohtaista ammattiin identifioitumista ja työtyytyväisyyttä (Hamouche & Marchand 2021; Skorikov & Vondracek 2011; Steiner ym. 2019; Wallin 2012). On perusteltua rohkaista opiskelijoita pohtimaan uraidentiteettiään jo koulutuksen aikana, sillä se voi helpottaa siirtymistä työelämään ja edistää menestystä uralla.

Sosiaalityöntekijän monet mahdollisuudet työmarkkinoilla

Pohjoismaissa sosiaalityö on rakentunut osaksi julkista sosiaalipoliittista järjestelmää ja tämä järjestelmäkeskeisyys näkyy mahdollisesti opiskelijoiden ammattiuraan liittyvissä preferensseissä. Suomessa sosiaalipalvelut tuotetaan pääosin julkisella sektorilla. Lain sosiaalihuollon ammattihenkilöistä (817/2015) mukaan sosiaalityöntekijän ammatin harjoittamiseen vaaditaan Suomessa ylempi korkeakoulututkinto, johon sisältyy tai jonka lisäksi on suoritettu pääaineopinnot tai pääainetta vastaavat yliopistolliset opinnot sosiaalityössä. Sosiaalityö mielletään ennen kaikkea asiakastyönä, jota tehdään määrällisesti eniten kunnissa ja vuodesta 2023 alkaen hyvinvointialueilla. (Kanoja ym. 2007; Lähteinen ym. 2017.)

Sosiaalialan ammattijärjestö Talentian 1990-luvulta lähtien toteuttamista urapolkuseelvityksistä käy ilmi, että sosiaalityöntekijät työllistyvät pian valmistumisensa jälkeen ja että työttömyys heidän keskuudessaan on harvinaista (Landgrén 2021). Vuoden 2021 selvityksen mukaan valtaosa vastavalmistuneista (78 %) sosiaalityön mais-tereista työskenteli sosiaalityöntekijän nimikkeellä ja heistä 86 prosenttia kunnissa ja kuntayhtymissä (Landgrén 2021). Hyvinvointivaltiota koskevat poliittiset ja taloudelliset ratkaisut heijastuvat vahvasti sosiaalityön käytäntöihin. Sosiaali- ja terveystyöpalveluihin liittyvä resurssiniukkuus sekä julkisella sektorilla tehtävän sosiaalityön kuormittavuus (Mänttari-van Der Kuip 2016) voivat näkyä niin sosiaalityöntekijöiden suurena vaihtuvuutena työelämässä kuin opiskelijoiden preferensseissä aikaisempaa vähäisempänä kiinnostuksena kiinnittyä julkisen sektorin asiakastyöhön.

Sosiaalityön opiskelijoiden urapreferenssit, esimerkiksi kiinnostus työskennellä kaikkein heikoimmassa asemassa olevien asiakasryhmien parissa, toimivat indikaattoreina sosiaalityön perusarvojen mukaisen koulutuksen toteutumiseksi tai siitä poikkeamiselle. Perinteisesti on ajateltu, että sosiaalityöntekijän tulisi ohjautua asiakastyöhön julkiselle sektorille olettaen, että vain sitä kautta voidaan auttaa heikoimmassa asemassa olevia. (Weiss ym. 2004.) Urapreferenssien tutkimuksen keskiössä on ollut tarve selvittää sosiaalityön koulutuksen yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Opiskelijoiden urapreferenssit voivat kertoa siitä, millä tavoin koulutuksessa välitettävät arvot kytkeytyvät yksilön valintoihin (Bogo ym. 1995; Weiss

ym. 2004). Kansainvälisten tutkimusten mukaan opiskelijoiden urapreferenssit eivät välttämättä ole profession kannalta toivotun kaltaisia, vaan ne poikkeavat oletetuista sosiaalityön ammatin perusarvoista, tavoitteista ja toivotuista käytänteistä (Weiss ym. 2004).

Suomalaista tutkimusta sosiaalityön pääaineopiskelijoiden urapreferensseistä ei ole, vaikkakin Talentia raportoi säännöllisesti, mihin vastaavalmistuneet sosiaalityöntekijät ovat työmarkkinoilla sijoittuneet. Ulkomaisen tutkimuksen mukaan sosiaalityön opiskelijoiden asiakasryhmäpreferenssit eroavat hieman maittain, mutta yleinen kansainvälinen trendi on vähäinen kiinnostus toimia ikääntyneiden tai huono-osaisimpien ryhmien parissa (pitkäaikaissairaat, köyhät ja työttömät) ja suosia vähemmän stigmatisoitujen (lapset, nuoret ja lapsiperheet) asiakkaiden kanssa työskentelyä (Aviram & Katan 1991; Gewirtz-Meydan & Even-Zohar 2017; McCartan ym. 2022; Weiss ym. 2002; Weiss ym. 2003; Wilson & McCrystal 2007; Woodcock & Dixon 2005). Muualle kuin Pohjoismaihin sijoittuvan tutkimuksen mukaan iso osa opiskelijoista, erityisesti opintojen alussa, preferoi yksityistä sektoria (Butler 1990; Rubin & Johnson 1984). Lisäksi yleinen trendi Pohjoismaiden ulkopuolella on suosia terapeutista asiakastyötä yhteiskunnallisen vaikuttamistyön ja yhteisösosiaalityön sijaan (Abell & McDonnell 1990; Lustig-Gants & Weiss-Gal 2015; Woodcock & Dixon 2005).

Urapreferensseihin kytkeytyvät tekijät

AmmatINVALINTAMOTIIVIT JA URAPREFERENSSIT

Opiskelijat tulevat opintoihin tietyin odotuksin ja motiivein. Motiivit ammatinvalinnan taustalla ovat keskeisiä myös opintojen aikana muovautuvien urapreferenssien kannalta, sillä ne ohjaavat opiskelijoiden odotuksia niin koulutuksesta kuin tavoitellusta urasta (Kallio ym. 2021; Ko & Jun 2015). Ammatinvalintamotiivit voidaan jakaa sisäisiin ja ulkoisiin sekä motiiveihin, jotka liittyvät opiskelijan kokemuksiin sosiaalisista ongelmista (Bozek ym. 2017; Byrne 2017; Kallio ym. 2021). Ammatinvalinnan sisäisessä motivaatiossa korostuvat sosiaalityön arvot ja ideologiset näkemykset, halu parantaa maailmaa ja auttaa heikoimmassa asemassa olevia sekä tieteenalan mielenkiintoisuus ja sosiaalityön kokeminen kutsumuksena. Ulkoisessa motivaatiossa ammatinvalintaa ohjaa-

vat muun muassa työllistymisen, uranäkymien ja hyvän palkkatason merkitys. Kolmantena motiivina ammatinvalintaa ohjaavat omakohtainen tai lähipiiriin kokemus sosiaalisista ongelmista ja sosiaalityön asiakkuudesta. (Kallio ym. 2021.)

Ammatinvalintamotiivit suuntaavat opiskelijoiden urapreferenssejä, ja ne ovat keskeisiä opintoihin sitoutumisen ja ammatissa pysymisen kannalta (Freund ym. 2013; Jungert 2014). Esimerkiksi halu vaikuttaa yhteiskunnan rakenteisiin ammatinvalintamotiivina voi vahvistaa yksilön halua toimia sosiaalityön rakennetason tehtävissä yksilökohtaisen asiakastyön sijaan. Ammatinvalintamotiivien yhteyttä urapreferensseihin ei ole kuitenkaan tutkittu Suomessa. Kansainvälisen tutkimuksen mukaan sisäinen ja ulkoinen motivaatio ennustavat muun muassa julkisen sektorin preferoimista työnantajana (Ko & Jun 2015).

Työkokemus urapreferenssien muokkaajana

Aiempi tai opintojen aikainen kokemus sosiaalityöstä voi muovata opiskelijan opintopolkua ja urapreferenssejä. Etenkin sosiaalityön työmahdollisuuksien laaja-alaisuuden näkökulmasta työkokemuksen merkitys oman paikan löytämisessä työelämässä korostuu, sillä esimerkiksi opintojen aikaisten työssäoppimisjaksojen aikana opiskelijan on mahdollista peilata itseään työhön ja ammatillisuuteen sekä siihen, millaiseksi sosiaalityön ammattilaiseksi hän haluaa tulla (Vähäsantanen & Billet 2008). Tiedetään, että Suomessa valtaosa aineopintoja (96 %) ja syventäviä opintoja (86 %) suorittavista sosiaalityön opiskelijoista suorittaa opintoihinsa kuuluvan työharjoittelujakson asiakastyössä, mikä osaltaan indikoi opiskelijoiden lähtökohtaista halukkuutta toimia asiakkaiden parissa (af Ursin ym. 2023). Mahdollinen mekanismi työkokemuksen tai sosiaalityön opintojen vaiheen ja urapreferenssien välillä on tiedon ja kokemuksen karttuminen koulutuksessa ja kentällä.

Työkokemuksen yhteyttä sosiaalityön opiskelijoiden urapreferensseihin ei ole tutkittu Suomessa. Kansainväliset tutkimustulokset työharjoittelun yhteydestä sosiaalityön opiskelijoiden urapreferensseihin ovat osin epäjohdonmukaisia. Yhtäältä harjoittelu ei esimerkiksi lisää opiskelijoiden halukkuutta julkisen sektorin auttamistyöhön, vaan valtaosa käyttää koulutusta väylänä yksityiseen ammatinharjoittamiseen esimerkiksi terapeuttina (Weiss & Kaufman 2006). Toisaalta työharjoittelu lisää kiinnostusta toimia kaikkein huono-osaisimpien ja köyhimpien asiakasryhmien parissa (Rubin

ym. 1986; Weaver & Yun 2011). Opintojen aikainen kokemus kentältä vähentää puolestaan kiinnostusta toimia lasten ja perheiden parissa. Syynä ovat kielteiset kokemukset, kuten suuri työkuorma, ahdistus ja todennäköisyys stressiin sekä loppuun palamiseen (Wilson & McCrystal 2007). Ulkomaisen tutkimuksen mukaan opiskelijoiden kiinnostus toimia kaikkein huono-osaisimpien ryhmien kanssa ei lisäännä opintojen aikana, ja jos muutosta preferensseissä ilmeni, kiinnostuksen todettiin vähentyneen (Jack & Mosley 1997).

Sukupuolen, iän ja koulutustaustan yhteydet urapreferensseihin

Koulutustaustan mukaisia eroja opiskelijoiden urapreferensseissä on tutkittu vähän. Israelilaisen tutkimuksen mukaan opiskelijat, joilla on taustalla joku muu korkeakoulututkinto kuin sosiaalityö, ovat kiinnostuneempia toteuttamaan terapeuttisia menetelmiä kuin opiskelijat, joilla ei ole aiempaa korkeakoulututkintoa. Aiemman korkeakoulutustaustan omaavat opiskelijat ovat kiinnostuneempia työskentelemään kriminaalihuollon asiakkaiden, asunnottomien ja psyykkisesti sairaiden kanssa, kun taas aiemmin korkeakouluttamattomat ovat kiinnostuneempia työstä lasten ja nuorten kanssa. Korkeakoulutetut opiskelijat ovat myös korkeakouluttamattomia vertaisiaan valmiimpia työskentelemään yhteiskunnallisissa vaikuttamistehtävissä ja julkisella sektorilla. (Gewirtz-Meydan & Even-Zohar 2017.) Suomessa kysymys aikaisemman korkeakoulututkinnon kytketymisestä urapreferensseihin on kiintoisa, koska on esitetty, että esimerkiksi sosionomeja jatkokouluttamalla voitaisiin vastata julkisen sektorin sosiaalityöntekijäpulaan. Ei ole kuitenkaan olemassa tutkittua tietoa siitä, ovatko sosionomit halukkaita työllistymään asiakastehtäviin valmistuttuaan maisteriksi sosiaalityöstä.

Ulkomaisen tutkimuksen mukaan miehet ovat naisia valmiimpia työskentelemään kaikkein huono-osaisimpien asiakasryhmien parissa. Miehet preferoivat esimerkiksi köyhien ja asunnottomien kanssa työskentelyä ja naiset puolestaan lasten ja lapsiperheiden. (Aviram & Katan 1991.) Miehet poikkeavat ammatinvalintamotiiveiltaan naisista; miehillä korostuvat ulkoiset ja omakohtaiseen kokemukseen pohjaavat motiivit naisia yleisemmin. Naisilla sen sijaan halu auttaa ja vaikuttaa yhteiskunnallisiin epäkohtiin ohjaa ammatinvalintaa miehiä yleisemmin. (Kallio ym. 2021; Stevens

ym. 2010.) Vastaavasti ikä on yhteydessä urapreferenssiin ulkomaisen tutkimuksen mukaan. Vanhemmat opiskelijat suosivat asiakastyötä ja ovat halukkaampia toimimaan ikääntyneiden parissa verrattuna nuorempiin opiskelijoihin (Curl ym. 2005; Gewirtz-Meydan & Even-Zohar 2017).

Tutkimusasetelma

Sosiaalipalvelujen kysynnän taso ei kohtaa sosiaalipalvelujen työllisten määrän kanssa (Keva 2021). Sosiaalityöntekijän ammattiin valmistuvien opiskelijoiden sijoittumista sosiaalityön kentälle voidaan ennakoida opiskelijoiden urapreferenssejä tarkastelemalla. Tutkimmekin sosiaalityön opiskelijoiden uravalintoihin liittyviä preferenssejä ja niitä määrittäviä tekijöitä Suomessa. Tutkimuskysymyksemme ovat seuraavat:

- Millaisissa tehtävissä, millä sektorilla ja minkäläisten asiakasryhmien kanssa sosiaalityön opiskelijat haluavat valmistuttuaan työskennellä?
- Miten opiskelijan sosiodemografiset taustatekijät, opintojen kestoon ja alan työkokemukseen liittyvät tekijät sekä ammatinvalintamotiivit selittävät opiskelijoiden ammattiuraan liittyviä preferenssejä?

Aineisto ja muuttujat

Tutkimus pohjautuu sosiaalityön pääaineopiskelijoille syksyllä 2019 tehtyyn valtakunnalliseen kyselyyn. Sähköinen kysely lähetettiin sähköpostitse Helsingin, Jyväskylän, Lapin, Itä-Suomen, Tampereen ja Turun yliopistojen sosiaalityön pääaineopiskelijoille, jotka olivat ilmoittaneet olevansa läsnä syyslukukaudella 2019 ja jotka olivat antaneet opiskelijarekisterille luvan luovuttaa sähköpostiosoitteensa tutkimuskäyttöön. Opiskelijoille tehtiin kaksi muistutuskierrosta. Kysely oli mahdollista täyttää molemmilla kotimaisilla kielillä. Kyselyn internet-linkki lähti sähköpostitse 1 680 opiskelijalle, joista kaikkiaan 608 vastasi kyselyyn (vastausprosentti 36). Vastanneista valtaosa oli naisia (92 %), ja osallistujat olivat iältään 19–61-vuotiaita. Vastaajien keski-ikä oli 32 vuotta (kh. 9,8). Sukupuolten osalta kyse ei ole edustavuusongelmasta vaan siitä, että sosiaalityön pääaineopiskelijoista vain pieni osa on miehiä (esim. Kitunen 2007). Nykyiselle kyselytutkimukselle tyypillisesti vastausprosentti jää alhaiseksi, mikä tulee huomioida tulosten yleistämisessä. Tästä

huolimatta tutkimusaineistoa voidaan pitää suhteellisen edustavana, sillä vastauksia saatiin kansallisesti kattavasti. Lapin yliopiston opiskelijat ovat kuitenkin aliedustettuina aineistossa.

Ammattiuraan liittyviä preferenssejä tarkasteltiin kiinnostuksena työskennellä asiakastyössä, julkisella sektorilla ja erilaisten asiakasryhmien kanssa. Näitä mitattiin kolmen muuttujan avulla.

Asiakastyön preferointi. Opiskelijat vastasivat kysymykseen mieluisimmasta työnkuvasta valitsemalla yhden seuraavista vastausvaihtoehdoista: 1) asiakastyö, 2) esihenkilö- ja johtotehtävät, 3) asiantuntija- ja kehittämistehtävät, 4) tutkimustehtävät, 5) opetustehtävät ja 6) rakenteellinen vaikuttamistyö. Vastaukset koodattiin kaksiluokkaiseksi siten, että asiakastyötä preferoivat saivat arvon 1 ja muita työnkuvia preferoivat arvon 0 (arvot 2–6).

Julkisen sektorin preferointi. Mieluisin työnantajasektori valittiin vastausvaihtoehdoista 1) kunnat, 2) muu julkinen sektori, 3) yksityinen sektori ja 4) kolmas sektori (esim. sosiaalialan järjestöt). Muuttuja dikotomisoitiin: julkista sektoria preferoivat saivat arvon 1 (arvot 1–2) ja muita sektoreita preferoivat arvon 0 (arvot 3–4).

Asiakasryhmäpreferenssit. Kolmantena urapreferenssien ulottuvuutena mitattiin halukkuutta työskennellä eri asiakasryhmien kanssa. Opiskelijoilta kysyttiin ”Minkäläisten väestöryhmien kanssa haluat tehdä töitä valmistumisesi jälkeen?” Kysymykseen vastattiin viisiluokkaisella asteikolla (1 = täysin eri mieltä, 2 = jokseenkin eri mieltä, 3 = ei samaa eikä eri mieltä, 4 = jokseenkin samaa mieltä, 5 = täysin samaa mieltä). Asiakasryhmäpreferenssejä mitattiin suhteessa yksittäisiin asiakasryhmiin, joten emme pyri ryhmien etusijaisuuden tarkasteluun. Asiakasryhmiä olivat lapset ja lapsiperheet, nuoret, vammaiset, pitkäaikaissairaat, ikääntyneet, työttömät, kriminaalihuollon asiakkaat, päihdeongelmaiset, asunnottomat, pakolaiset ja maahanmuuttajat. Nämä latautuivat pääkomponenttianalyysin mukaan neljään ryhmään, joista muodostettiin seuraavat alkuperäisen asteikon mukaiset summamuuttujat: marginalisoituihin ryhmiin suuntautuva sosiaalityö ($\alpha = 0,80$), hoiva- ja gerontologinen sosiaalityö ($\alpha = 0,74$), maahanmuuttajien parissa tehtävä sosiaalityö ($\alpha = 0,98$) ja lasten, perheiden ja nuorten kanssa tehtävä sosiaalityö ($\alpha = 0,71$). Pääkomponenttianalyysin tulokset on raportoitu liitetaulukossa 1.

Urapreferenssejä selittävinä tekijöinä käytämme sukupuolta, ikää, aikaisempaa koulutusta, opinto-

jen aloitusvuotta ja työkokemuksen pituutta sosiaalisuudessa. Aineiston jakautuminen käytettyjen selittävien muuttujien ja kotiyliopiston mukaan on raportoitu taulukossa 1. Lisäksi tarkastelemme opiskelijan ammatinvalintamotiiveja urapreferenssejä selittävinä muuttujina. Ammatinvalintamotiiveja mitattiin 14 väittämällä. Näistä muodostettiin pääkomponenttianalyysillä kolme komponenttia, joiden komponenttipistemuujuja hyödynnämme analyysissä. Komponenteista ensimmäiseen latautuneet muuttujat kuvasivat sisäisiä ja ideologisia motiiveja (”Sosiaalisuuden keskeiset arvot tärkeitä”), toinen ulkoisia motiiveja (”Alan palkkataso on hyvä”) ja kolmas motiiveja, jotka pohjasivat omakohtaisiin kokemuksiin sosiaalisista ongelmista (”Henkilökohtainen kokemus sosiaalisuuden asiakuudesta”). Vastausvaihtoehdot väittämiin olivat ”erittäin tärkeä syy”, ”melko tärkeä syy”, ”ei ollut tärkeä syy”. (Ks. tarkempi kuvaus ammatinvalintamotiivimuuttujista ja niiden pääkomponenttianalyysistä Kallio ym. 2021.)

Tilastolliset menetelmät

Tarkastelemme opiskelijoiden urapreferenssejä aluksi kuvailevin menetelmin, jonka jälkeen käytämme sekä binääristä logistista (dikotomiset selitettävät muuttujat) että lineaarista regressioanalyysia (jatkuvat selitettävät muuttujat) selvittäessämme, miten taustatekijät ovat yhteydessä urapreferenssiin. Regressioanalyysien osalta raportoimme yksittäistarkastelut ja monimuuttujamallit. Lisäksi laskemme lineaariset todennäköisyysmallit logistisille monimuuttujamalleille kontrolloidaksamme mahdollisen, sisäkkäisistä logistisista malleista aiheutuvan virheen (*noncollapsibility*). Kontrolloimme monimuuttujamalleissa opiskelijan kotiyliopiston, koska ammatinvalintamotiivit voivat vaihdella yliopiston mukaan (esim. Weiss ym. 2005) ja eri yliopistoihin voi valikoitua taustoiltaan ja preferensseiltään erilaisia opiskelijoita (esim. Kallio ym. 2021).

Taulukossa 2 raportoimme vetosuhteet (*odds ratio*) ja tilastolliset merkitsevyydet sille, että opiskelija preferoi asiakastyötä ja työtä julkisella sektorilla. Taustatekijöiden yhteyttä urapreferenssiin kuvaavat vetosuhteet kertovat sen, kuinka moninkertaiseksi yhden yksikön lisäys selittävässä muuttujassa nostaa tapahtuman toteutumisen vetoa. Luokiteltujen selittäjien kohdalla vetosuhteet kuvaavat vedon muutosta referenssi- eli vertailuluokkaan verrattuna. Taulukossa 3 raportoimme normitetut regressiokertoimet (beta-arvot), tilastolli-

Taulukko 1. Aineiston jakautuminen käytettyjen kategoristen selittävien tekijöiden mukaan (N, %)

	N	%
Kotiyliopisto (kontrollitekijä)		
Helsingin yliopisto	108	18
Itä-Suomen yliopisto	140	23
Jyväskylän yliopisto	104	17
Lapin yliopisto	55	9
Tampereen yliopisto	111	18
Turun yliopisto	87	14
Sukupuoli		
Nainen	547	92
Mies	49	8
Ikä luokiteltuna		
≤ 25	220	37
26–35	195	32
36–45	125	21
≥ 46	63	10
Opintojen aloitusvuosi		
2019	122	20
2018	113	19
2017	95	16
2016–2015	151	25
2014–1992	122	20
Aikaisempi koulutus¹		
ei korkeakoulututkintoa	322	55
sosionomin tutkinto	121	21
alempi korkeakoulututkinto	61	10
maisterin tutkinto	80	14
Sosiaalisuuden työkokemus		
≤ 2 kk	335	56
3–12 kk	119	20
≥ 13 kk	144	24

1 Sosionomi sisältää sosionomi YAMK-tutkinnon suorittaneet (n=18); alempi korkeakoulututkinto pois lukien sosionomit ja sosiaalisuuden kandidaatin tutkinnon suorittaneet; maisteri sisältää muusta kuin sosiaalisuudesta maisterin tutkinnon suorittaneet.

set merkitsevyydet ja selitysasteet taustamuuttujien yhteyksistä opiskelijoiden asiakasryhmäpreferenssiin. Beta-arvot kertovat sen, kuinka monen keskihajonnan verran selittävän muuttujan yhden yksikön muutos lisää selitettävän muuttujan arvoa. Tilastollisten merkitsevyyksien rajana käytämme viiden prosentin riskitasoa ($p < 0,05$).

Tulokset

Asiakastyön ja julkisen sektorin preferointi

Sosiaalityön pääaineopiskelijoista 45 prosenttia preferoi asiakastyötä valmistumisensa jälkeen (kuvio 1). Muista työnkuvista suosituimmaksi nousee asiantuntija- ja kehittämistehtävät, joita preferoi 29 prosenttia vastanneista. Asiakastyötä preferoidaan eniten Tampereen ja Jyväskylän yliopistoissa ja vähiten Turun yliopistossa. Sen sijaan Turussa preferoidaan muita yliopistoja enemmän rakenteellista vaikuttamistyötä ja esihenkilö- ja johtotehtäviä. Enemmistö opiskelijoista haluaa työskennellä julkisella sektorilla (61 %). Kiinnostus julkisella sektorilla työskentelyyn korostuu etenkin asiakastyötä preferoivilla opiskelijoilla, joista 71 prosenttia valitsi julkisen sektorin yksityisen sijaan.

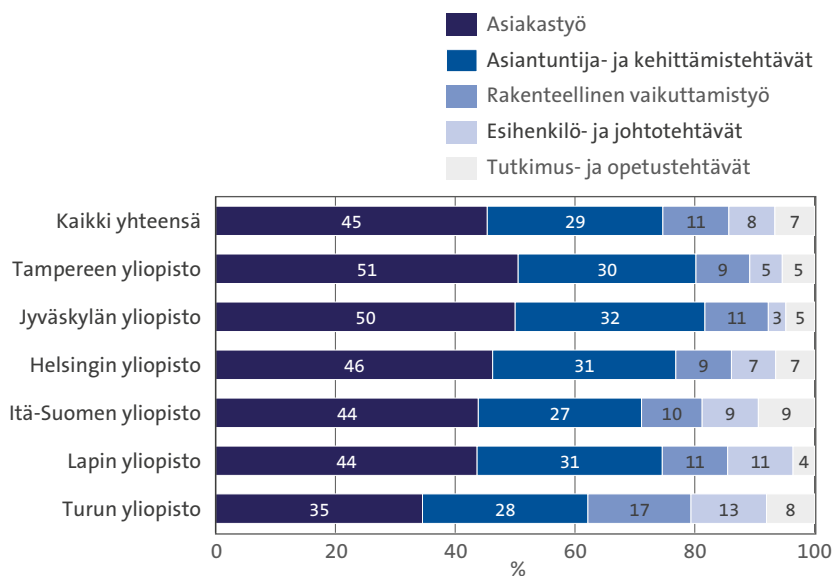
Asiakastyön preferoimista ennustavat opiskelijan ikä sekä ammatinvalintamotiiveista sisäiset ja omakohtaiseen kokemukseen pohjautuvat motiivit (taulukko 2). Asiakastyön preferoiminen on heikointa 26–35-vuotiaiden ikäryhmässä, sen sijaan kaksi vanhinta ikäryhmää eivät eroa nuorimmasta ikäryhmästä asiakastyön preferoimisessa. Vanhimmat ikäryhmät ovat tarkastelluista ikäryhmistä pienimpiä, joten tilastollisen merkitsevyyden puute voi johtua myös tapausten lukumäärästä eikä niinkään yhteyden puuttumisesta. Urapre-

ferenssejä ennustaa opiskelijan ammatinvalintamotiivit; mitä vahvemmin opiskelija on sisäisesti ja kokemuspohjaisesti motivoitunut, sitä todennäköisemmin hän preferoi asiakastyötä. Esimerkiksi yhden yksikön lisäys sisäiseen motivaatioon kasvatti vedon, että opiskelija preferoi asiakastyötä 1,46 kertaiseksi. Yksikään opiskelijan taustaan tai ammatinvalintamotiiveihin liittyvä tekijä ei ennusta julkisen sektorin preferoimista työnantajana.

Asiakasryhmäpreferenssit

Enemmistö (63 %) opiskelijoista preferoi työskentelyä lasten, nuorten ja lapsiperheiden parissa valmistumisensa jälkeen. Vähiten preferoitiin työtä hoiva- ja gerontologisessa sosiaalityössä (21 %). (Kuvio 2.)

Lineaarisen regressioanalyysin mukaan miehet ovat naisia kiinnostuneempia toimimaan marginalisoitujen ryhmien parissa (taulukko 3). Vanhimmat opiskelijat raportoivat nuoria vertaisiaan useammin haluavansa työskennellä ikääntyneiden, vammaisten ja pitkäaikaissairaiden parissa. Toista vuottaan opiskelevat preferoivat vasta-aloitaneita enemmän maahanmuuttajien ja pakolaisten kanssa toimimista. Sosionomitaustaiset opiskelijat preferoivat vähemmän työskentelyä maahanmuuttajien ja pakolaisten kanssa kuin opiskelijat, joilla ei ole korkeakoulututkintoa suoritet-

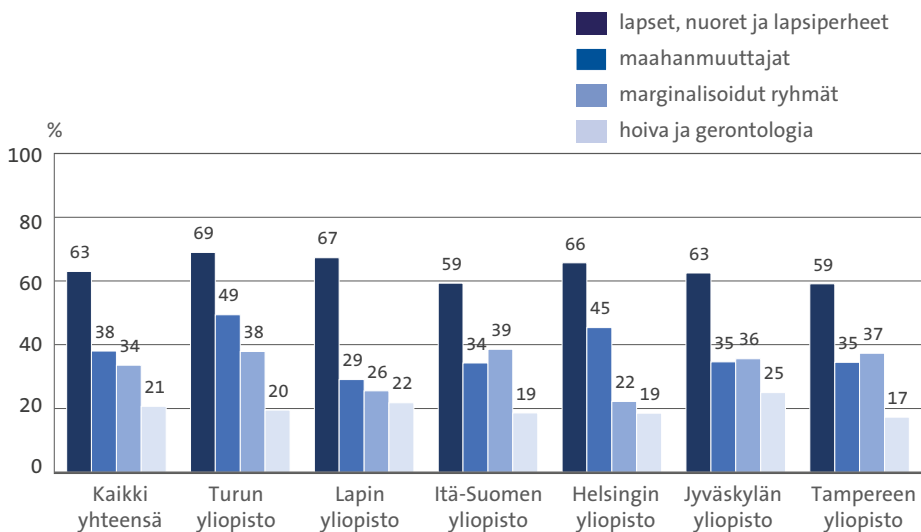

Kuvio 1. Sosiaalityön opiskelijoiden ammattiuraan liittyvät preferenssit yliopistoittain, %

Taulukko 2. Binäärinen logistinen regressioanalyysi taustatekijöiden yhteyksistä asiakastyön ja julkisen sektorin preferointiin. Vetosuhteet (odds ratio), tilastolliset merkitsevyydet tähdin (* $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$). Kotilyliopisto kontrolloitu monimuuttujamalleissa (II).

Selittävät tekijät	Asiakastyön preferointi		Julkisen sektorin preferointi	
	I	II	I	II
Sukupuoli (ref. mies)				
nainen	1,65	1,56	0,86	0,77
Ikä (ref. ≤ 25 v.)				
26–35 v.	0,50***	0,36***	1,00	0,74
36–45 v.	0,56*	0,39 ^a	1,50	1,33
≥ 46 v.	0,76	0,56	1,12	0,94
Koulutustausta (ref. ei korkeakoulututkintoa)				
sosionomin tutkinto	0,58*	0,98	1,24	1,12
alempi kktutkinto	0,43**	0,75	1,10	0,86
maisterin tutkinto	0,66	1,12	0,95	0,98
Opintojen aloitusvuosi (ref. 2019)				
2018	1,30	1,22	0,88	0,80
2017	1,26	1,36	0,94	1,05
2016–2015	1,12	1,06	1,28	1,24
2014–1992	1,62	2,01 ^b	1,13	1,03
Sosiaalityön työkokemus (ref. ≤ 2 kk)				
3–12 kk	0,90	1,25	1,00	1,12
≥ 13 kk	0,90	1,11	1,38	1,44
Ammatintalintamotiivi				
sisäinen motiivi	1,31**	1,46***	1,00	1,10
ulkoinen motiivi	1,00	1,02	1,05	1,05
kokemusmotiivi	1,25**	1,36**	1,07	1,13
N		517		515

I yksittäistarkastelut, II monimuuttujamalli; a Logistisesta regressiomallista poiketen lineaarisen todennäköisyyssmallin mukaan tässä osaryhmässä esiintynyt tilastollinen vaikutus ($p = 0,011$) jäi ei-merkitseväksi; b Logistisesta regressiomallista poiketen lineaarisen todennäköisyyssmallin mukaan tässä osaryhmässä esiintynyt tilastollinen vaikutus ($p = 0,044$) jäi ei-merkitseväksi; Tilastollisesti merkitseväksi yhteydeksi tulkitaan erot, jotka olivat sekä logistisen että lineaarisen regressiomallin mukaan tilastollisesti merkitseviä.

Kuvio 2. Sosiaalityön opiskelijoiden asiakasryhmäpreferenssit yliopistoittain; haluaa työskennellä asiakasryhmän parissa – summamuuttujan keskiarvo ≥ 4 , %.

Taulukko 3. Lineaarinen regressioanalyysi taustatekijöiden yhteyksistä asiakasryhmäpreferensseihin. Regressio-kertoimet (beta-arvot), tilastolliset merkitsevyydet tähdin (* $p < 0,05$ ** $p < 0,01$ *** $p < 0,001$). Kotiyliopisto kontrolloitu monimuuttujamalleissa (II)

Selittävät tekijät	marginalisoidut		hoiva ja gerontologia		lapset, nuoret, perheet		maahanmuuttajat	
	I	II	I	II	I	II	I	II
Sukupuoli (ref. mies)								
nainen	,087*	-,105*	-,006	,009	,112**	,052	,055	-,007
Ikä (ref. ≤ 25 v.)								
26–35 v.	,023	,040	,055	,072	-,093*	-,112	,008	,038
36–45 v.	-,069	,067	,029	,076	,007	,033	-,030	,069
≥ 46 v.	-,099*	-,028	,093*	,141*	-,065	-,099	-,039	,022
Koulutustausta (ref. ei korkeakoulututkintoa)								
sosionomin tutkinto	-,064	-,039	-,068	-,099	-,003	,053	-,128**	-,120*
alempi kktutkinto	-,026	-,049	,009	-,003	-,004	-,008	-,044	-,071
maisterin tutkinto	-,068	-,051	,035	-,003	-,039	-,024	,031	,044
Opintojen aloitusvuosi (ref. 2019)								
2018	,029	,030	-,018	-,070	-,003	,011	-,097	-,112*
2017	-,039	-,057	-,050	-,082	,040	,052	-,047	-,054
2016–2015	-,053	-,037	-,003	,008	-,043	-,014	-,113*	-,059
2014–1992	-,081	-,043	,030	,041	-,032	-,041	-,023	,020
Sosiaalityön työkokemus (ref. ≤ 2 kk)								
3–12 kk	-,039	,008	-,016	-,061	,037	,085	-,010	-,009
≥ 13 kk	-,116**	-,055	-,045	-,100	-,022	,052	-,103*	-,053
AmmatINVALINTAMOTIIVI								
sisäinen motiivi	,314***	,321***	,082	,080	,208***	,214***	,352***	,350***
ulkoinen motiivi	,002	-,030	-,010	,006	-,006	-,013	-,083	-,112*
kokemusmotiivi	,158***	,160***	,050	,046	-,003	,017	-,013	-,028
R Square		13,0		12,0		5,5		14,3
N		507		513		511		510

I yksittäistarkastelut, II monimuuttujamalli

tuna ennen sosiaalityön opintoja. Ammatinvalintamotiiveista sisäinen motivaatio ennustaa opiskelijoiden halukkuutta toimia kaikkien muiden asiakasryhmien kuin ikääntyneiden, sairaiden ja vammaisten kanssa. Omakohtainen kokemus ammatinvalintamotiivina taas lisää opiskelijoiden valmiutta työskennellä marginalisoitujen ryhmien kanssa. Halu työskennellä maahanmuuttajien ja pakolaisten parissa on vähäisempi niillä opiskelijoilla, joiden ammatinvalintaa ohjaavat ulkoiset motiivit. Tutkimuksen taustamuuttajat selittävät enimmillään 14 prosenttia asiakasryhmäpreferenssien vaihtelusta.

Johtopäätökset

Tutkimuksemme ankkuroituu huoleen alati syvenevästä valtakunnallisesta sosiaalityöntekijäpula-
sta (Keva 2021). Tarkastelimme sosiaalityön pääaineopiskelijoiden ammattiuraan liittyviä preferenssejä ja keskityimme erityisesti asiakastyön näkökulmaan. Sosiaalityön opiskelijoista 45 prosentille asiakastyö oli mieluisin tehtävä valmistumisen jälkeen, mutta valtaosa preferoi muita toimenkuvia, kuten asiantuntija- ja kehittämistehtäviä. Julkisen sektorin työvoimapulan näkökulmasta on myös huomioitavaa, että merkittävä osa opis-

kelijoista (39 %) preferoi työskentelyä yksityisen tai kolmannen sektorin työnantajan palveluksessa.

Lasten, nuorten ja lapsiperheiden kanssa tehtävä työ oli opiskelijoiden keskuudessa suosituinta ja maahanmuuttajien ja pakolaisten kanssa tehtävä työ toiseksi mieluisinta. Kun maailma globalisoituu ja valtioiden rajat ylittävät ongelmat lisääntyvät (esim. Dominelli 2010), maahanmuuttajataustaisten asiakkaiden määrä kasvaa kaikissa sosiaalityön palveluissa. Noin kolmannes opiskelijoista oli valmistuttuaan kiinnostunut työskentelemään marginalisoitujen ryhmien parissa, ja vain noin viidennes ilmoitti haluavansa tehdä työtä ikääntyvien, vammaisten ja pitkäaikaissairaiden kanssa. Vaikka tulos on huolestuttava etenkin väestön ikääntymisen näkökulmasta, vastaa se aiempia kansainvälisiä tutkimustuloksia siitä, että sosiaalityön opiskelijat eivät ole yhtä kiinnostuneita työskentelemään ikääntyneiden ja pitkäaikaissairaiden parissa kuin selvemmin normatiivisissa tehtävissä lasten, nuorten ja perheiden parissa (Curl ym. 2005; Weiss ym. 2002; Wilson & McCrystal 2007; Woodcock & Dixon 2005). Tulevaisuudessa tulisi panostaa enemmän opiskelijoiden kiinnostuksen herättämiseen vanhusten ja kroonisesti sairaiden parissa työskentelyyn, esimerkiksi lisäämällä gerontologista tietoutta ja myönteisiä kokemuksia ikääntyneiden kanssa toimimisesta (Curl ym. 2005).

Miehet olivat valmiimpia työskentelemään marginalisoitujen aikuisten kanssa kuin naiset. Sukupuoli ei erotellut opiskelijoiden suhtautumista asiakastyöhön, vaikka sukupuolen on todettu ohjaavan sijoittumista naisvaltaisten ammattialojen sisällä, koska miehet esimerkiksi hakeutuvat naisia useammin johtotehtäviin. Ulkomaisen tutkimuksen mukaan miesopiskelijat esimerkiksi preferoivat naisia useammin hallinnollisia suunnittelu-tehtäviä (Gewirtz-Meydan & Even-Zohar 2017). Sosiaalityön opiskelijoista miehet perustelevat ammatinvalintaansa vähemmän ideologisilla ja sisäisillä motiiveilla ja enemmän omakohtaisilla kokemuksilla kuin naiset (Kallio ym. 2021). Edelleen omakohtaiset kokemukset ammatinvalintamotiivina ovat yhteydessä halukkuuteen työskennellä asiakastyössä ja marginalisoitujen ryhmien kanssa.

Ammatinvalintamotiiveista sisäinen motivaatio osoittautui keskeiseksi urapreferenssien kannalta: mitä vahvemmin opiskelijan ammatinvalintaa ohjasivat kutsumus, sosiaalityön keskeiset arvot ja halu auttaa, sitä todennäköisemmin hän preferoi asiakastyötä ja työskentelyä eri asiakasryh-

mien kanssa. Ulkoinen motivaatio, eli ammattiin hyvien uranäkymien ja palkkauksen ohjaamana hakeutuminen, ei lisännyt asiakastyön preferointia. Keskeinen kysymys on, miten turvata sisäisesti motivoituneiden ja omakohtaisia kokemuksia omaavien opiskelijoiden pääsy sosiaalityön koulutukseen opiskelijavalinnan painottaessa aikaisempaa enemmän opintomenestystä lukiossa.

Jos sosiaalityöntekijäpulalla tarkoitetaan nimenomaan asiakastyötä tekeviä sosiaalityöntekijöitä, tehokkain koulutuspoliittinen ratkaisu on suunnata nykyistä suurempi osa aloituspaikoista nuorille toisen asteen koulutuksen suorittaneille. Väestön ikääntymisen näkökulmasta pitäisi ohessa tai vaihtoehtoisesti tarjota koulutusväyliä vanhemmille opiskelijoille (yli 46-vuotiaille), jotka osoittivat suurempaa kiinnostusta hoiva- ja gerontologiseen asiakastyöhön kuin nuoremmat opiskelijat. Tämä on ristiriidassa koulutuspoliittisten tavoitteiden kanssa, joissa painotetaan opiskelun aloittamisen alentamista ja pitkiä työuria. Sosionomistaustaiset opiskelijat eivät tarjoa helpotusta asiakastyötä tekevien sosiaalityöntekijöiden vajeeseen. He eivät eroa muista opiskelijoista, mitä tulee kiinnostukseen asiakastyöstä.

Koska analyysimme perustuu poikkileikkausaineistoon, emme tiedä, muuttuvatko opiskelijoiden preferenssit opintojen aikana, ja jos ne muuttuvat, niin millä tavalla ja miksi. Tulostemme perusteella opiskelujen aloitusvuosi ei kuitenkaan merkitsevästi selittänyt preferenssejä, mikä voisi viitata siihen, että opiskelijoiden tuleviin työtehtäviin liittyvät preferenssit ovat verrattain pysyviä (vrt. Rodriques ym. 2013). Jatkossa tulisi tutkia pitkittäisaineistolla, miten preferenssit mahdollisesti muuttuvat opintojen aikana tai muutama vuosi valmistumisen jälkeen.

On tarpeellista pohtia preferenssien ja todellisuuden suhdetta sekä käyttämämme aineiston rajoituksia. Aineistomme vastausprosentti on matalahko, ja esimerkiksi Lapin yliopiston opiskelijat ovat aineistossa aliedustettuina. Emme varmuudella voi yleistää tuloksiamme kaikkiin sosiaalityön opiskelijoihin Suomessa. Toisaalta keskeistä on ymmärtää, että preferenssien ja työmarkkinoilla tehtyjen todellisten valintojen välillä voi olla eroa. Preferenssit eivät välttämättä anna varmaa kuvaa siitä, miten sosiaalityön opiskelijat toimivat työmarkkinoilla valmistuttuaan. Preferenssi tehdä muuta kuin asiakastyötä, ei välttämättä toteudu heti valmistumisen jälkeen, jolloin työkokemusta on monella vähän. Esimerkiksi Talentian selvi-

tyksen mukaan vastavalmistuneista sosiaalityöntekijöistä jopa 90 prosenttia työskentelee sosiaalityöntekijän tehtävänimikkeellä (Landgren 2021, 25). Hyvän työllisyystilanteen takia sosiaalityön opiskelijoiden preferenssit voivat toteutua paremmin kuin monilla muilla yliopistosta valmistuneilla. Yksilöiden toimintaa tutkittaessa on korostettu tilaisuuksien tärkeyttä (Gambetta 1987). Tästä näkökulmasta sosiaalityön opiskelijoiden preferenssit ovat mielenkiintoisia ja merkityksellisiä. Valmistuneilla sosiaalityöntekijöillä on työmarkkinoilla hyvät mahdollisuudet – eli tilaisuudet – valita työtehtäviä ja asiakasryhmiä, joiden parissa ensisijaisesti haluavat työskennellä. Toki työpäikan valintaa ohjaavat myös muut tekijät, kuten sattuma, perhetilanne tai henkilöhistoria (Hanhimaäki ym. 2021).

Rakenteellisen tason, suhteellisen ”karkeiden” koulutuspoliittisten ratkaisumallien ohella opiskelijoiden ammattituaan liittyvät preferenssit olisi hyvä huomioida sosiaalityön tehtävien kehittämisessä. Merkittävä osa sosiaalityön työvoimasta on asiakastyön ulkopuolella (Talentia ry. 2019), ja valmistuvien pääaineopiskelijoiden kiinnostus suuntautuu tulostemme mukaan muihin kuin asiakastehtäviin. Sosiaalityöntekijävaje ei siis johdu koulutuspaikkojen vähyydestä, eikä se siten ole ratkaistavissa vain opiskelijakiintiötä nostamalla tai koulutuspolkuja lyhentämällä. Vaikka sosiaalityön koulutusten mahdollisuudet vaikuttaa opis-

kelijoiden preferensseihin ovat rajalliset, koulutuksilla on rooli siinä, millaisen kuvan käytännön sosiaalityöstä ja sen eri osa-alueista opiskelijat saavat. Haasteena asiakastyötä ajatellen ovat kuitenkin kentällä vallitsevat työolosuhteet (Mänttärivan der Kuip 2016). Uusilla hyvinvointialueilla on kiinnitettävä huomiota asiakastyön kuormittavuuteen ja työoloihin. Tämän lisäksi on ajateltava sosiaalityöntekijöiden työnkuvien sisältöjä uudelleen. Sosiaalityön koulutusta ja lainsäädäntöä on kehitetty ja monipuolistettu, mikä myös näyttää vastaavan opiskelijoiden preferenssejä, mutta sosiaalityöntekijöiden työnkuvien sisältöjä ei ole ajateltu uudelleen. Esimerkiksi mahdollisuudet tehdä rakenteellista sosiaalityötä ovat edelleen melko vähäiset suomalaisessa sosiaalityössä (Kannas-oja ym. 2022).

Uudemmat urateoriat korostavat urapreferenssien jatkuvan kehittymisen luonnetta ja moninaisten urapreferenssien rinnakkaista ilmenemistä (Rodrigues ym. 2013). Pelkän asiakastyön sijaan sosiaalityöntekijöiden tehtävät voisivat sisältää myös kehittämisen-, asiantuntija- ja tutkimustehtäviä sekä rakenteellista vaikuttamistyötä. Tulostemme valossa tehtävien sisällöllinen monipuolistaminen voisi lisätä niiden opiskelijoiden kiinnostusta asiakastyötä kohtaan, jotka eivät sitä ensisijaisesti preferoi.

Saapunut 18.1.2023
Hyväksytty 9.10.2023

KIRJALLISUUS

- Abel, Neil & McDonell, James (1990) Preparing for Practice: Motivations, Expectations and Aspirations of the MSW Class of 1990. *Journal of Social Work Education* 26 (1), 57–64.
- Ammattibarometri (2022) Työllistymisen näkymät eri ammateissa. <https://www.ammattibarometri.fi/> (luettu 22.8.2022)
- Aviram, Uri & Katan, Joseph (1991) Professional preferences of social workers: prestige scales of populations, services and methods in social work. *International Social Work* 34 (1), 37–55.
- Bogo, Marion & Michalski, Joseph & Raphael, Dennis & Roberts, Roberta (1995) Practice Interests and Self-Identification among Social Work Students: Changes over the Course of Graduate Social Work Education. *Journal of Social Work Education* 31 (2), 228–246.
- Bozek, Bart & Raeymaeckers, Peter & Spooren, Pieter (2017) Motivations to become a master in social work: a typology of students. *European Journal of Social Work* 20 (3), 409–421.
- Bradley, Carolyn & Maschi, Tina & O’ Brien, Helen & Morgen, Keith & Ward, Kelly (2012) Faithful but different: Clinical Social Workers speak out about career motivation and professional values. *Journal of Social Work* 48 (3), 459–477.
- Butler, Amy (1990) A Reevaluation of Social Work Students’ Career Interests. *Journal of Social Work Education* 26 (1), 45–56.
- Byrne, Nicole (2017) Social work students’ professional and personal exposure to social work: an Australian Experience. *European Journal of Social Work* 22 (4), 702–711.

- Curl, Angela & Simons, Kelsey & Larkin, Heather (2005) Factors affecting willingness of social work students to accept jobs in aging. *Journal of Social Work Education* 41(3), 393–406.
- Dominelli, Lena (2010) *Social Work in a Globalizing World*. Cambridge: Polity Press.
- Freund, Anat & Blit-Cohen, Edith & Cohen, Ayala & Dehan, Nicole (2013) Professional Commitment in Novice Social Work Students: Socio-Demographic Characteristics, Motives and Perceptions of the Profession. *Social Work Education* 32(7), 867–887.
- Gallie, Duncan (2007) Welfare Regimes, Employment Systems and Job Preference Orientations. *European Sociological Review* 23(3), 279–293.
- Gambetta, Diego (1987) *Were They Pushed Or Did They Jump? Individual Decision Mechanisms in Education*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Gewirtz-Meydan Ateret & Even-Zohar Ahuva (2017) Retraining programmes in social work: career considerations, factors influencing the decision to study social work and professional preferences among students. *European Journal of Social Work* 21(4), 585–601.
- Grönlund, Anne (2017) On Different Tracks? Gender, Professional Strategies and Early Career Wage Gaps. *Nordic journal of working students* 7(2), 9–25.
- Hackett, Simon & Kuronen, Marjo & Matthies, Aila-Leena & Kresal Barbara (2003) The motivation, professional development and identity of social work students in four European countries. *European Journal of Social Work* 6(2), 163–178.
- Hamouche, Salima & Marchand, Alain (2021) Linking work, occupational identity and burnout: the case of managers. *International Journal of Workplace Health Management* 14(1), 12–31.
- Hanhimäki, Eija & Vähäsantanen, Katja & Rantanen, Johanna (2021) Toimijuuden ja identiteetin yksilölliset ja sosiaaliset painotukset korkeakoulutettujen urapoluilla. *Aikuiskasvatus* 41(4), 319–332.
- Jack, Raymond & Mosley, Stephen (1997) The client group preferences of diploma social work students: What are they, do they change during programs and what variables affect them? *British Journal of Social Work* 27(6), 893–912.
- Jungert, Tomas (2014) Motives for becoming a teacher and their relations to academic engagement and dropout among student teachers. *Journal of Education for Teaching* 40(2), 173–185.
- Kallio, Johanna & Blomberg, Helena & Kroll, Christian (2021) Miksi minusta tulee sosiaalityöntekijä? Tutkimus sosiaalityön pääaineopiskelijoiden ammatinvalintamotiiveista Suomessa. *Yhteiskuntapolitiikka* 86(5–6), 497–508.
- Kanasoja, Aulikki & Lähteinen, Martti & Marjamäki, Pirjo & Laiho, Kristiina & Sarvimäki, Pirjo & Karjalainen, Pekka & Seppänen, Marjaana (2007) *Sosiaalityön käsikirja*. Helsinki: Tietosanomaa.
- Kannasoja, Sirpa & Ruonakangas, Santra & Närhi, Kati & Kokkonen, Timo (2022) Sosiaalityöntekijät rakenteellisen sosiaalityön toteuttajina. Teoksessa Eeva Liukko & Heidi Muurinen & Timo Kokkonen & Ville Santalahti (toim.) *Vaikuttava rakenteellinen sosiaalityö*. Raportti 1/2022. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 39–50.
- Keva (2021) Kuntien työvoimaennuste 2030. Analyysi kuntien työvoima- ja osaamistarpeista. <https://www.keva.fi/uutiset-ja-artikkelit/kuntien-tyovoimaennuste-2030-hoitajissa-sosiaalityonteki-joissa-ja-lastentarhanopettajissa-suurin-osaajapula-nyt-ja-tulevaisuudessa/> (luettu 7.6.2022)
- Kitunen, Timo (2007) Sosiaalityön näennäinen tasa-arvo. Teoksessa Arno Kotro & Hannu T. Sepponen (toim.) *Mies vailla tasa-arvoa*. Helsinki: Tammi, 113–119.
- Ko, Kilkon & Jun, Kyu-Nahm (2015) A Comparative Analysis of Job Motivation and Career Preference of Asian Undergraduate Students. *Public Personnel Management* 44(2), 192–213.
- Landgrén, Saana (2021) Vastavalmistuneiden urapolut 2021. Vuosina 2019–2020 valmistuneiden Talentian jäsenten sijoittuminen työelämään sekä kokemukset saadusta koulutuksesta. https://www.talentia.fi/wp-content/uploads/2021/11/Talentia_Urapolut2021_raportti.pdf (luettu 22.8.2022)
- Landgrén, Saana (2019) Vastavalmistuneiden urapolut 2019. Vuosina 2017–2018 valmistuneiden Talentian jäsenten sijoittuminen työelämään. <https://talentia.e-julkaisu.com/2019/vastavalmistuneiden-urapolut/#page=1> (luettu 22.8.2022)
- Lustig-Gants Shiran & Weiss-Gal Idit (2015) Why Do Social Workers Become Policy Actors? *Journal of Policy Practice* 14(3–4), 171–190.
- Lähteinen, Sanna & Raitakari, Suvi & Hänninen, Kaija & Kaittila, Anniina & Kekoni, Taru & Krok, Suvi & Skaffari, Pia (2017) Sosiaalityön koulutuksen tuottama osaaminen. *SOSNET julkaisuja*, Nro 7, Valtakunnallinen sosiaalityön yliopistoverkosto Sosnet: Rovaniemi.
- McCartan Claire ym. (2022) Social work students on the island of Ireland: a cross-sectional survey. *Social Work Education* 41(2), 228–247.
- Mänttari-van der Kuip Maija (2016) Julkinen sosiaalityö pysyvän nuukkuuden aikakaudella. Teoksessa Sirpa Kannasoja & Marjo Kuronen & Tytti Poikolainen (toim.) *Tutkiva sosiaalityö: sosiaalityön aika*. *Talentia-lehti ja Sosiaalityön tutkimuksen seura*.
- Nagy, Noemi & Froidevaux, Ariane & Hirschi, Andreas (2018) Lifespan perspectives on careers and career development. In Boris Baltes & Cort W. Rudolph & Hannes Zacher (eds.). *Work Across the Lifespan* (Vol. 1). Elsevier.
- Rodrigues, Ricardo & Guest, David & Budjanovcanin, Alexandra (2013) From anchors to orientations: Towards a contemporary theory of career preferences. *Journal of Vocational Behavior* 83, 142–152.
- Rubin, Allen & Johnson, Peter (1984) Direct Practice Interests of Entering MSW Students. *Journal of Education for Social Work* 20(2), 5–16.
- Rubin, Allen & Johnson, Peter & DeWeaver, Kevin (1986) Direct practice interests of the MSW students: Changes from entry to graduation. *Journal*

- of Social Work Education 22 (2), 98–108.
- Skorikov, Vladimir & Vondracek, Fred (2011) Occupational identity. In Seth Schwartz & Koen Luyckx & Vivian Vignoles (eds.) *Handbook of identity theory and research*. New York: Springer, 693–714.
- Soethout, Marc & Heymans, Martijn & Ten Cate, Olle (2008) Career preference and medical students' biographical characteristics and academic achievement. *Medical Teacher* 30, e15–e22.
- Sosiaali- ja terveysalan korkeakoulutuksen kehittäminen -hanke (2023) Loppuraportti. Valtioneuvoston julkaisuja 2023:15. Helsinki.
- Steiner, Rebecca & Hirschi, Andreas & Wang, Mo (2019) Predictors of a protean career orientation and vocational training enrolment in the post-school transition. *Journal of Vocational Behavior* 112, 216–228.
- Stevens, Martin ym. (2010) Helping others or rewarding career? Investigating student motivations to train as social workers in England. *Journal of Social Work* 12 (1), 16–36.
- Talentia ry. (2019) Sosiaalityöntekijöitä on riittävästi. <https://www.talentia.fi/uutiset/sosiaalityontekijoi-ta-on-riittavasti/> (luettu 25.11.2022)
- Turunen, Teemu (2012) Työorientaatiot muutoksessa? Suomalaisien palkansaajien työhön ja organisaatioon sitoutuminen sekä työhön kohdistuvat odotukset eurooppalaisessa vertailussa. *Sosiaalitie-ten laitoksen julkaisuja* 2012/4. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- af Ursin, Piia & Jaakola, Anne-Mari & Rasinkangas, Jarkko & Ylönen Oona (2023) Harjoittelijana poikkeuksellisissa oloissa. Kyselytutkimus sosiaalityön opiskelijoiden kokemuksista käytännön kentältä. Teoksessa Suvi Raitakari & Timo Harrikari & Marja Heikkala & Minna Kivipelto: *Sosiaalityö poikkeuksellisissa olosuhteissa ja kriiseissä*. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja. Jyväskylä: SoPhi.
- de Vos, Ans & van der Heijden, Beatrice & Akkermans, Jos (2020) Sustainable careers: Towards a conceptual model. *Journal of Vocational Behavior*, 117.
- Vähäsantanen, Katja & Billet, Stephen (2008) Negotiating professional identity. In Stephen Billet & Christian Harteis & Anneli Eteläpelto. *Emerging perspectives of workplace learning*. Rotterdam: Sense Publishers, 35–49.
- Wallin, Outi (2012) Ammatillinen kasvu ja työhön sitoutuminen sosiaali- ja terveydenhuoltoalan työssä. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja* 1 (14), 10–21.
- Weaver, Robert & Yun, Sung Hyun (2011) Analyzing the Attitude of Undergraduate Students Toward Poverty and Impoverished Persons: Does Social Work Education Make a Difference? *Journal of Teaching in Social Work* 31 (1), 3–20.
- Weiss, Idit & Gal, John & Cnaan Ram (2005) Does Social Work Education have an Impact on Social Policy Preferences? A Three-Cohort Study. *Journal of Social Work Education* 41 (1), 29–47.
- Weiss, Idit & Gal, John & Cnaan, Ram (2004) Social work education as professional socialization: A study of the impact of social work education upon students' professional preferences. *Journal of Social Service Research* 31 (1), 13–31.
- Weiss, Idit & Gal, John & Dixon, J (2003) Professional ideologies and preferences in social work: A global study. Westport: Praeger Publishers.
- Weiss, Idit & Gal, John & Cnaan, Ram & Maglajlic, Rea (2002) Where Does it Begin? A Comparative Perspective on the Professional Preferences of First-year Social Work Students. *British Journal of Social Work* 32, 589–608.
- Weiss, Idit & Kaufman, Roni (2006) Educating for social action: An evaluation of the impact of a field-work training program. *Journal of Policy Practice* 5 (1), 5–30.
- Wilson, George & McCrystal, Patrick (2007) Motivations and Career Aspirations of MSW Students in Northern Ireland. *Social Work Education* 26 (1), 35–52.
- Woodcock, Johanna & Dixon, John (2005) Professional Ideologies and Preferences in Social Work: A British Study in Global Perspective. *British Journal of Social Work* 35 (6), 953–973.

Asiakasryhmät	Marginalisoidut	Hoiva ja gerontologia	Maahanmuuttajat	Lapset
Päihdeongelmaiset	0,859	-0,065	-0,023	0,050
Asunnottomat	0,840	0,160	0,190	-0,121
Kriminaalihuollon asiakkaat	0,757	-0,136	0,087	0,193
Työttömät	0,662	0,315	0,073	-0,072
Pitkäaikaissairaat	0,137	0,829	0,041	-0,090
Vammaiset	-0,058	0,790	0,099	0,062
Ikääntyneet	0,057	0,777	0,064	-0,127
Pakolaiset	0,114	0,098	0,976	0,070
Maahanmuuttajat	0,117	0,105	0,975	0,080
Lapset ja lapsiperheet	-0,057	-0,062	0,040	0,878
Nuoret	0,106	-0,063	0,091	0,863
Ominaisarvo	2,521	2,091	1,978	1,615
Selitysaste rotatoidussa ratkaisussa (%)	22,92	19,01	17,98	14,68
α	0,798	0,738	0,983	0,709
keskiarvo (KA)	3,092	2,658	3,051	3,697
keskihajonta (KH)	0,948	1,016	1,241	1,079

Suorakulmainen rotaatio (Varimax; Kaiser Normalization)

ENGLISH SUMMARY

Piia af Ursin & Johanna Kallio & Helena Blomberg & Christian Kroll: Career preferences of students majoring in social work and explanatory factors (Sosiaalityön pääaineopiskelijoiden ammattiuraan liittyvät preferenssit ja niitä selittävät tekijät)

This study examines the career preferences of students majoring in social work. We asked in what kind of job tasks, in what sector and with what client groups students would want to make their career and what motivational and background factors explained these preferences. Due to a shortage of registered social workers involved in client work in Finland, we focus especially on students' attitudes towards this type of work. In a 2019 national survey of 608 students, 45 per cent indicated that their preferred career choice was client work. The students were mostly interested in working with children, young people and families (63%), whereas working with older people and people with disabilities and illnesses were the least preferred client groups (20%). Client work was the least popular among students aged 26 to 35 years. Men preferred

working with marginalized adults more often than women did. Students' career motives were also important in explaining career preferences: intrinsically motivated students or students motivated by personal experiences were more likely to prefer client work. The results emphasize the importance of considering student career preferences when developing the professional field. Since a significant proportion of registered social workers today are engaged in other than client work, and since the majority of social work students also seem to aspire to such positions, the current shortage of social workers in Finland does not stem from a shortage of study places, which means that this shortage cannot be remedied solely by increasing student quota or shortening education paths. Instead, attention must be focused on improving working conditions in order to hold on to today's social workers and to attract new ones.

Keywords: social work, student, career preference, customer services, national survey

KIRJOITTAJAT

af Ursin, Piia, KT, erikoistutkija, Turun yliopisto (pkafur[at]utu.fi)

Kallio, Johanna, VTT, professori, Turun yliopisto (jomkall[at]utu.fi)

Blomberg, Helena, PD, professori, Helsingin yliopisto (helena.blomberg[at]helsinki.fi)

Kroll Christian, dos., PD, yliopistonlehtori, Helsingin yliopisto (christian.kroll[at]helsinki.fi)